

vágott, lőrészerű ablakokat. A Ny-i ablaknál még megfigyelhető volt az ablakhoz kívülről kapcsolódó terrazzo lekenés is (lejtős párkányféleség). A kisebb helyiségben kialakított lépcső Ny felől vezetett le, a fokokat részben kőből készítették és agyaggal tapasztották le (alsó), részben pedig (felső fokok) az agyagos altalajba vágták, majd deszkával boríthatták. A lépcsőfokok lenyomata a vakolatban maradt ránk. Feltehetően létra egészíthette ki a feljáratot, mivel a fokok nem érnek fel a megmaradt faletetőig sem. A helyiségeket belülről durvább, fehér vakolat borította. A pince padlóját már Nagy Tibornak sem sikerült elérnie a feltörő talajvíz miatt, bár az utolsó lépcsőfok kb. jelzi a padlószintet, ami nem sokkal lehetett lejjebb az 1941-ben elért szintnél. A mostani ásatás során ugyan kissé mélyebbre jutottunk, de a modern visszatöltés alatt jelentkező faszenes, tégladarabos réteg elbontása során már feljött a víz, így a nagyobbik terem alján mutatkozó két cölöplyuk kibontására már nem volt lehetőségünk. Ugyanitt a falakban (K, D, É) kisebb gerendafészkek mutatkoztak, amelyek vagy a vizenyős terület miatt kialakított, rácsos padozatot tarthatták, vagy polcrendszer erősítettek a falhoz. A D felé emelkedő terepen a pincéhez L alakban nagyméretű, terrazzopadlós helyiség csatlakozott, amelyet a lőtérépítkezések szintén nagymértékben rongáltak (padló összetört, K-i zárófal kiszedése stb.). A helyiség funkciójáról nem sikerült adatokat nyernünk, annyi azonban bizonyos, hogy a Nagy T. által K felé azonosított „apszisos” épületpadló nem létezett, feltehetően más korú objektumról lehetett itt szó, amely vágta a terrazzos terem K-i falát. A továbbiakban Ny felé egy a pincével és terrazzos helyiségével párhuzamosan futó, É–D irányú kő- és téglakonstrukciós csatorna és D felé egy későbbi időpontban épített, K–Ny irányú kőlapos konstrukció (csatorna alja?) mutatkozott. A feltárási terület D felé történt meghosszabbításában épületmaradványokat már nem találtunk, ugyanakkor kemenceplatni részlete és átégett agyagtégla planírozási réteg mutatkozott. Ezek talán egykorúak az épülettel.

A hitelesítő feltárás során tehát egyrészt megállapíthattuk, hogy a mélyebben és délebbre fekvő pince és csatlakozó terme, kisebb pusztításokkal ugyan, de fennmaradt, míg az É felé húzódó ún. Festőház szinte teljesen megsemmisült. A területet az eldózerolt római rétegek és objektumok anyagával töltötték vissza, ezért igen sok lelet is előkerült. Bolygatatlan, intakt réteget – a padlóátvágásoktól eltekintve (terrazzopadlós helyiség) – nem találtunk, ugyanakkor a pince falain megfigyelt égésnyomok alátámasztják Nagy T. azon megfigyelését, hogy a területen tűzvész pusztított.

A munka során körvonalazódott a területrész története is. A korai időszakot (2. sz. első fele) a D-i városfal zónájában nagyobb, lazább beépítésű telkek jellemzik. Így a Festőház önállóságára utaló elképzelések (két porticussal zárul) is egy korábbi állapotra mutatnak: a Nagy T. által a freskóanyag alapján kétperiódusúnak tartott épület első időszaka a 2. sz. 10–20-as éveitől indulhatott. Az ekkor még lazább beépítésű insularendszerben, külö-

nösen a város déli szegélyén valószínűleg állhattak még „szabadon”, nagyobb beépítetlen telkekkel rendelkező épületek, amelyeket porticusokkal egészítettek ki.

A 2. sz. végétől kezdve (Nagy T. féle 2. periódus kezdete a Festőházban), a lakosságnövekedéssel együtt azonban egyre csökkent a beépítetlen foghíjak száma: valószínűleg itt is kialakult a város É-i részén már korábban is tipikus hosszúházas beépítés (a környéken részben feltárt épületek alaprajzi elrendezései is hosszúházas beépítésre engednek következtetni a „G” utca D-i oldalán). Erre utal a Festőháztól É-ra talált fűtőcsatornás helyiség is, amely ehhez az épülethez tartozott. A Festőház D-i porticusa és a pinceépület közötti kis területen meszes padlót találtunk, amely a két konstrukció összetartozására enged következtetni. Valószínű, hogy itt egy olyan, a polgárvárosban egyébként tipikus, hosszúház állt a 2–3. században, amely a „G” utca porticusos arkádja alól (ld. oszlophelyek az út mentén) nyílt és É felé az Aquincumban szokásos gazdasági helyiségek (bolt) mögött gazdagon díszített lakótraktussal folytatódott (Festőház), majd D felé pincével egészült ki, amely felett szintén lehetett további helyiség. A pincefalak tetején megmaradt gerendafészkek a felette húzódó helyiség(?) padlójának szintjét is megadják, ami egyébként nem volt lényegesen magasabban a Festőház helyiségeinek padlószintjénél. A pincénél építési periódusok, átépítések nyomai nem voltak megfigyelhetők. Az épület legdélebbi helyisége pedig ismét egy nagyobb, terrazzopadlós terem volt. Így itt a Nagy Lakóházhoz hasonló szinteltolós megoldás valószínű. Az épülethez csatorna is tartozott Ny és K felől is (Nagy T. feltárása). A kutatott terület D-i részén mutatkozó kemencemaradványok talán egykorúak lehettek az épülettel(?), ami alapján hátul egy gazdasági traktussal (udvarral) számolhatunk. Elképzelhető azonban az is, hogy D felé további helyiségek is voltak, az MHSZ É-i falának tövében ugyanis 2007-ben gázcsőfektetés során kisebb É–D irányú falcsont és csatornarészlet mutatkozott a ház vonalában.

A számos ponton általunk is regisztrált égésnyom alapján az épületegyüttest – a korábbi megfigyelésekkel összhangban – tűz pusztíthatta el, Nagy T. szerint a 3. sz. közepén.

LÁNG ORSOLYA

79. Budapest, III. Csúcs-hegy, Harsány lejtő (KÖH 49984)

U, V, Ró, Á

2010. augusztus 9. és szeptember 30. között – a lelőhelyhez kapcsolódó korábbi kutatási eredmények alapján meghatározott megosztás szerint – régészeti megfigyelést és 4 helyszínen megelőző feltárást végeztünk a területre tervezett úthálózat és szivárgórendszer területén. Az utaknál 7,5 m, a szivárgónál 3 m szélességben volt lehetőségünk kutatni, összesen kb. 4700 m² területen, melynek során összesen 138 őskori, római kori és Árpád-kori objektumot tártunk fel.

C2 jelű út

A területet É felől határoló Virágosnyereg utcával párhuzamosan futó, ÉK–DNy irányú úton néhány meg nem határozható korú árok, és több sorban húzódó római kori szőlőültető gödrök mellett a korábbi ásatások során már jelentkező Árpád-kori falu újabb részletét tártuk fel. Néhány kisebb gödör és cölöplyuk mellett több szabadban álló, kisebb kemence került elő a hozzá tartozó hamuzógödörrel. Általában csak a platni maradt meg, tapasztásukat nem újítták meg. Egyetlen nagyobb objektum egy három, szájával a közös beásás közepe felé tájolt kemencéből álló kemencebokr volt. A hátról kettő kifejezetten nagyméretű, tapasztott változat volt, míg a harmadikat kővel falazták.

Szivárgó

A C2 jelű úttól DK felé húzódó keskeny nyomvonalban őskori (Szilas Gábor meghatározása szerint vaskori) gödröt és árkot, kötőanyag nélkül rakott római kerítés(?) fal omladékát, és az Árpád-kori falu további részletét – szabadtéri kemencéket, tároló- és hulladékgödröket találtunk.

C1 jelű út

A terület a C2 út ÉK felé való folytatásának tekinthető, melytől a 2006-os ásatási szelvények választják el. Az objektumok itt ritkábban jelentkeztek, s két Árpád-kori kemencén kívül a meghatározhatóak a római korhoz tartoztak. Közülük a legjelentősebb egy földbe ásott épület részlete, valamint egy mély hulladékgödör volt.

MOL védősáv

A terület délebbi harmadában, a Harsánylejtő utcával párhuzamosan futó gázvezeték védőzónájában a csatornaátvezetések helyszínén két helyen szondát nyithattunk. A területet ÉK felől lezáró Solymárvölgyi út közelében lévő északabbi szondában egy őskori (Szilas Gábor meghatározása szerint neolitik) gödör mellett leletanyag nélküli, de jellegük alapján valószínűleg újkori cölöplyukak kerültek elő. A déli, a szivárgó vonalának meghosszabbításába eső szondában nagyrészt leletanyag nélküli, egy-két római kori kerámiatöredéket tartalmazó árokészletek és cölöplyukak kerültek elő.

TÓTH ANIKÓ

80. Budapest, III. Gázgyár déli része (KÖH 33262)**R, B, Ró**

A 2009 nyarán végzett próbafeltárás után az Aquincum municipium K-i külvárosára eső terület jelentős részének, mintegy 6000 m²-nek megelőző feltárását 2010. március 25. és szeptember 3. között végeztük el. A munkaterület teljes hosszában, annak közepén egy mély ÉK–DNy irányú természetes mélyedés, árok húzódott keresztül. A terület É-i zónájában a természetes ároktól ÉK-i irányban erőteljesen emelkedett a térszint.

Az ÉK-i részen a Gázgyári építkezések, tereprendezés során a felső rétegeket legyalulták, így ott régészeti korú emlékek nem maradtak meg a homokos altalajban. Az É-i zóna mélyebben fekvő részein a kavicsos feltöltés alatti sötétbarna, humuszos-homokos felső rétegben csak minimális római kori kerámia és építési törmelék volt. A kettő közötti középső részen a lejtés oldalában fennmaradt elnyúló kisebb teknőben bronzkori kerámiatöredékek és némi állatcsont került elő. Itt több a homokos-humuszos talajban felszínben sötétebb foltként jelentkező jelenséget dokumentáltunk, amelynek pontos kontúrjai bizonytalanok, ezek nem kizárt, hogy cölöplyukak, oszlophelyek.

A terület D-i részén egy nagyobb ovális mélyedés, munkagödör(?) került elő, amely nagy mennyiségű bronzkori kerámiaanyagot és némi állatcsontot tartalmazott. Ettől D-re 6 kora bronzkori (harangedény Csepel-csoport) hamvasztásos sír került elő. Ezek legtöbbször urnasír, amelynek központi urnája körül több kisebb edénymelléklet található.

Ugyanezen a területen 15 csontvázas és 9 hamvasztásos római kori temetkezést tártunk fel. A csontvázas sírok koporsós, nyújtott helyzetű temetkezések, tájolásuk É–D-i, valamint néhány K–Ny-i volt. A mellékletek között kerámia- és üvegedények, érmek, valamint néhány ékszer került elő. Az előzetes eredmények alapján a sírok a Kr. u. 3. századra, esetleg a 4. sz. elejére datálhatóak. A hamvasztásos sírok között egy négyszögletes, feliratos, levágott sírsztélé alja maradt meg eredeti helyzetben, amelynek megmaradt legalsó sorának szintje jól meghatározta az eredeti római járószintet. A hamvasztásos sírok között az egyikben két helyi gyártású korsó, valamint egy füstölőtál töredékei mellett egy a mai Tunézia területén gyártott applikált díszű terra sigillata korsó került elő.

A temetőrészlet közepén egy trapéz alakú, belülről szabályos falsíkkal pincszerűen kifalazott építményalap által határolva egy felnőtt, egy gyermek és egy kettős sír téglából épített és habarccsal kikent sírkamráját találtuk. Mindhárom É–D-i tájolású volt és teljesen ki volt fosztva.

A területen két ovális metszetű É–D irányú római kori árok húzódott keresztül, amelynek pontos kronológiai viszonya a sírokkal nem tisztázott. A sírok elhelyezkedése, a humuszos, természetes rétegben talált nagyszámú szórvány érem alapján, nem kizárt, hogy délebbi vonala mentén egy kisebb forgalmú É–D-i római kori földút húzódhatott, de ezt nem sikerült rétegben megfigyelni.

A területen tehát, egy rézkori objektum és kora bronzkori telepjelenségek mellett, egy kora bronzkori urnasíros temető található. A feltárt római temetkezések minden bizonnyal egy a Gázgyár területének középső részén feltárt nagyon sűrű szerkezetű temetőtől teljesen elkülönülő, Kr. u. 2. sz. végére–4. sz. elejére keltezhető sírcsoportozáshoz tartoznak.

A három épített téglasírt és az alacsony kőépítmény-alapot esetleges bemutatás céljából megőriztük.